

Türkiye’de Konaklama Sektörünün Gelişimi ve Başlıca Sorunları Üzerine Bir Araştırma

Mithat DİNÇER
İstanbul Üniversitesi
Öğretim Üyesi

Fusun (İstanbullu) DİNÇER
İstanbul Üniversitesi
Öğretim Üyesi

İnsanları turizme yönelten birçok faktör bulunmaktadır. Bunların başında merak, öğrenme, araştırma arzusu, yenilikleri görme, kültürel-sosyal ilişkiler kurma gelmektedir. İkamet ettikleri ülkeden, içinde buldukları ortamdaki uzaklaşarak başka ulusların doğal-tarihi çekiciliklerini, onlara özgü yaşantılarını görmeyi her zaman talep etmişlerdir ve edeceklerdir. İnsanların bu talebine cevap verebilmek; turistik cazibesi bulunan yerlere gittikleri zaman değişik ihtiyaçlarına karşılık verebilmek amacıyla turizm işletmeleri kurulmuştur.

Turizm işletmeleri turizm sektöründe faaliyet gösteren ekonomik özellik taşıyan ticari kuruluşlardır. Turizm işletmeleri yerine getirdikleri fonksiyonlar açısından, konaklama, yeme-içme işletmeleri, seyahat-ulaştırma işletmeleri, diğer turizm işletmeleri olmak üzere dört ana bölüme ayrılmaktadır. İnsanların konaklama, beslenme ve diğer ihtiyaçlarını karşılayan ekonomik özellik taşıyan konaklama işletmelerinin tarihi gelişimi otelciliğin başlangıcı olan Hanlara kadar gitmektedir. Günümüz konaklama işletmelerinin ilk örneği sayılabilecek hanların Eski Roma döneminde inşa edildiği bilinmektedir. Seyahat eden insanlara hizmet eden konaklama işletmeleri batıda hanlar, doğuda kervansaraylar adıyla anılmaktadır. Endüstri devrimiyle birlikte karayolları, demiryolları,

denizyollarının, havayollarının gelişimiyle, konaklama endüstrisi de gelişmiş, sadece asillere konfor ve lüks sunan Avrupa otelciliği gerilemiş ve kitlelerin uygar ihtiyaçlarını karşılayacak modern fakat lüksten uzak Amerikan otelciliği büyük atılımlar yapmıştır. 1908'de otel zinciri kavramının ortaya atılmasıyla, uluslararası otelcilik zincir işletmesi 20. yüzyılda tüm dünyada büyük bir hızla yayılmıştır.

Dünyada konaklama endüstrisi hancılıktan bu yana büyük değişiklikler yaşamıştır. Maliyet planları, işletme yöntemleri, pazarlama, tanıtma kavramları, organizasyon yapıları teknolojinin, otomasyon ve mekanizasyonun devreye girmesiyle değişmiş ve her geçen gün ortaya çıkan yeniliğe ayak uydurmaya çalışan büyük bir endüstri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Her gün gelişerek büyüyen bu endüstrinin birtakım özellikleri vardır:

- Konaklama işletmeleri "Zaman" satar.
- Konaklama işletmeleri "İnsan Emeğine" dayalıdır.
- Konaklama işletmeleri daima aktif durumda olmalıdır.
- Konaklama işletmeleri 365 gün, 7 hafta, 24 saat hizmet verir.
- Konaklama işletmelerinde hizmet üretildiği anda tüketilir, stok edilemez.
- Konaklama işletmelerinde hizmetlerin aksamaması, departmanlar ve personel arasında yakın işbirliğine dayanır.
- Konaklama işletmelerinde temel hizmet müşteri ağırlamaktır.

Konaklama işletmelerinin büyüklükleri oda sayısı, oda başına düşen kişi sayısı esas alınarak yapılmaktadır. Genel olarak konaklama işletmelerini şu şekilde sınıflandırabiliriz:

a) Faaliyet sürelerine göre:

- * Devamlı Çalışan İşletmeler,
- * Mevsimlik Çalışan İşletmeler.

b) Mülkiyete Göre:

- * Özel Mülkiyete Bağlı İşletmeler,
- * Kamu Mülkiyetine Bağlı İşletmeler,
- * Karma Mülkiyete Bağlı İşletmeler.

c) Karşıladıkları Konaklama İhtiyacının Türüne Göre:

- * Şehir Konaklama İşletmeleri,
- * Kıyı Konaklama İşletmeleri,
- * Dağ Konaklama İşletmeleri,
- * Kaplıca Konaklama İşletmeleri vs.

d) Büyüklüklerine Göre:

- * Büyük Ölçekli Konaklama İşletmeleri,
- * Orta ve Küçük Ölçekli Konaklama İşletmeleri,
- * Çok Küçük Konaklama İşletmeleri.

Türk konaklama işletmelerinin geçmişine göz attığımızda, bu geçmişin Selçuklu ve Osmanlılar tarafından inşa edilen hanlar ve kervansaraylara dayandığını görmekteyiz. Modern anlamda ilk konaklama birimi 1892 yılında Uluslararası Yataklı Vagonlar ve Büyük Avrupa Ekspresleri Kumpanyası tarafından inşa edilen ve günümüzde İstanbul Otelcilik ve Turizm Ticaret A.Ş. tarafından işletilen Pera Palas'tır. O dönemin diğer önemli konaklama birimleri de 1914'de yapılan Tokathyan Oteli ile 1931'de İstanbul'da hizmete giren Park Otel'dir. Modern Türk turizminin başlamasına öncülük eden ve uluslararası otel zinciri olarak Türkiye'de ilk kez kurulan konaklama işletmesi ise İstanbul Hilton olmuştur.

Türkiye, turizme başladığından beri turizmi geliştirme yönündeki çabalarını, diğer işletmeleri ihmal etme pahasına konaklama işletmelerinin geliştirilmesi yönünde yoğunlaştırmıştır.

Turizmdeki düzenlemelerin ve özendirmelerin katkısıyla Türkiye'deki turistik işletme belgeli konaklama tesislerinin sayısı 1966'da 165 iken, 1992 yılı sonunda 1498'e ulaşmıştır. Yatak kapasitesi de 219.940'a ulaşmıştır. (Tablo 1). Ayrıca bu gelişim trendi şekil 1'de detaylarıyla görülmektedir.

Ülkemizdeki iç ve dış turizm hareketlerinde önemli rolü bulunan konaklama işletmelerinin finans konusundan personele kadar bir sürü problemi bulunmaktadır. Bunun temel nedeni de 1983 yılından sonra turizm talebinde artış olmasma, yatak sayısının çoğalmasına, konaklama birimlerine sağlanan teşviklerin yoğun olmasma dayanmaktadır. 1988 yılı sonrası arz ve talep dengesinin bozulması sonucu, üç-dört-beş yıldızlı konaklama işletmesi

enflasyonu ortaya çıkmıştır. Küçük ölçekli konaklama birimleri ayakta kalma mücadelesi vermeye başlamıştır. Ayrıca -Avrupa Topluluğunun 1 Ocak 1993'de Tek Senet'e geçiş için yaptığı ön çalışmalar, Doğu Avrupa'daki gelişmeler Avrupa'dan ülkemize gelen turist akınına etkilemiştir. Son yıllardaki Körfez Krizi nedeniyle Türk konaklama işletmeleri önemli darboğazlarla karşılaşmıştır. Kredi veren kuruluşlar alacaklarını tahsil etmek için konaklama işletmelerini zorlamakta, yatırım yapan ve riske giren pay sahipleri kazanç beklentisi içinde olduklarından işletme yönetimlerini sıkıştırmaktadırlar.

Türkiye uluslararası turizm pazarlarına uzaktır. Ulusal sınırları geniştir. Coğrafi açıdan engebeli ve dağlık bir yapıya sahiptir. Doğu ile batı arasındaki mesafe 1565, kuzey ile güney arasındaki mesafe 650 Km'dir. Türk turizmi için bu şartlara uygun en önemli ulaşım yolu havayolu ile yapılan seyahattir. Ama, havayolu/konaklama işbirliği açısından Türkiye'de gerekli koordinasyon bugüne kadar sağlanamamıştır. Çünkü Türkiye kitle turizmi alanında gerekli atılımı son yıllarda gerçekleştirdiğinden, zincir konaklama işletmelerinin kurulmasında geç kalmıştır. 1985'lerden beri özellikle İstanbul'da yerli ve yabancı zincir otel işletmeleri açısından bir yoğunluk göze çarpmaktadır. Ayrıca, varolan konaklama tesisleri arasında da paket tura uygun hizmet standardı yeterli değildir. Bölgeler arasında sunulan hizmet kalitesi açısından aksamalar da görülmektedir.

Varolan kapasitenin değerlendirilmesi için bazı önlemlerin alınması şarttır:

- İkinci konutlar Turizm Bakanlığının desteğiyle ve kredilerle turizme açılmalıdır.
- Devre mülk sistemi geliştirilmelidir.
- Öğrenci Yurtları, Kamu Kampları turizme açılmalıdır.
- Varolan konaklama birimlerinin hizmet standardını artırma çareleri aranmalıdır.

Turizm eğitimi açısından nitelikli personel ve yönetici yetiştirilmesi için temel çözüm bir Turizm Şurasının kurulmasıdır. Üniversite ve turizmle ilgili Bakanlıkların koordinasyonu ile kurulacak bu birim Türkiye'nin her yerinde turizm eğitimi için gerek öğretim, gerek araç-gereç, gerek mekân açısından standart ve kaliteli bir şekilde gelişimine öncelik etmelidir. Sektörel bağlantıyı koparmadan, eğitimde üniversite-sanayi işbirliğini sağlamada, konaklama

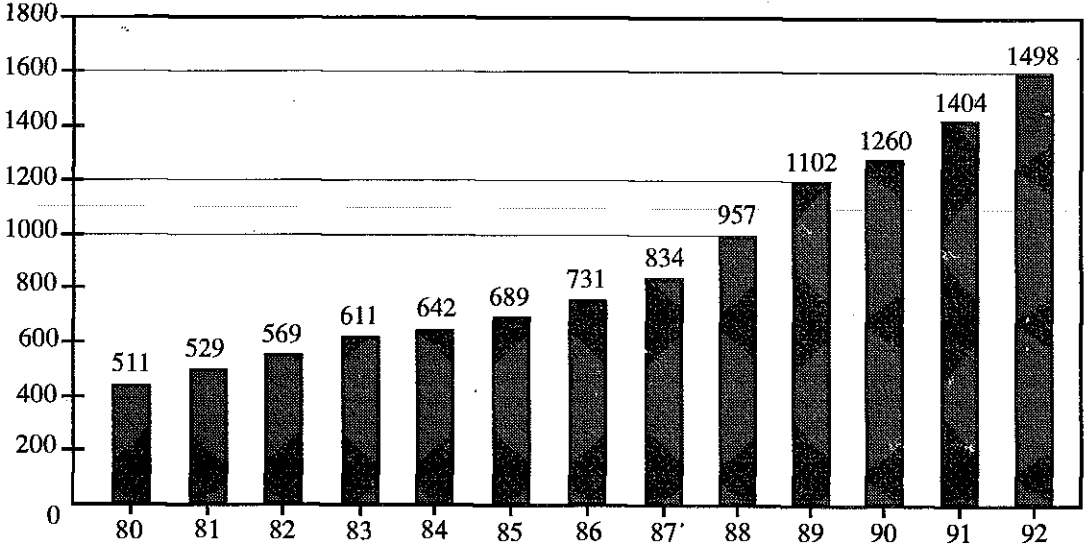
Tablo 1
TÜRLERİNE VE SINIFLARINA GÖRE BELGELİ KONAKLAMA TESİSLERİNİN SAYISI 31.12.1992

TÜRÜ	SINIFI	TURİZM YATIRIMI BELGELİ			TURİZM İŞLETMESİ BELGELİ		
		(A)	(B)	(C)	(A)	(B)	(C)
OTEL	5 yıldız	55	15 557	33 593	63	17 317	36 051
	4 yıldız	132	20 578	43 100	76	10 777	21 937
	3 yıldız	624	51 382	106 107	284	23 748	48 224
	2 yıldız	513	22 355	45 254	447	20 914	40 914
	Tek yıldız	121	3 757	7 294	246	8 944	17 040
MOTEL	1. Sınıf	25	984	2 022	16	892	1 743
	2. Sınıf	59	1 382	2 716	34	840	1 684
TATİL KÖYÜ	1. Sınıf	73	19 043	41 006	43	14 217	30 832
	2. Sınıf	23	4 247	8 965	9	840	1 848
PANSİYON		264	4 532	8 842	179	3 008	5 862
KAMPING		23	2 020	5 863	28	2 371	6 998
OBERJ		1	56	150	8	376	1 181
APART OTEL		-	-	-	18	467	1 440
KAPLICA		-	-	-	1	20	40
ÖZEL BELGELİ		22	1 816	2 956	46	1 745	4 126
GOLF TESİSLERİ		3	308	1 271	-	-	-
TOPLAM		1 938	148 017	309 139	1 498	106 476	219 940

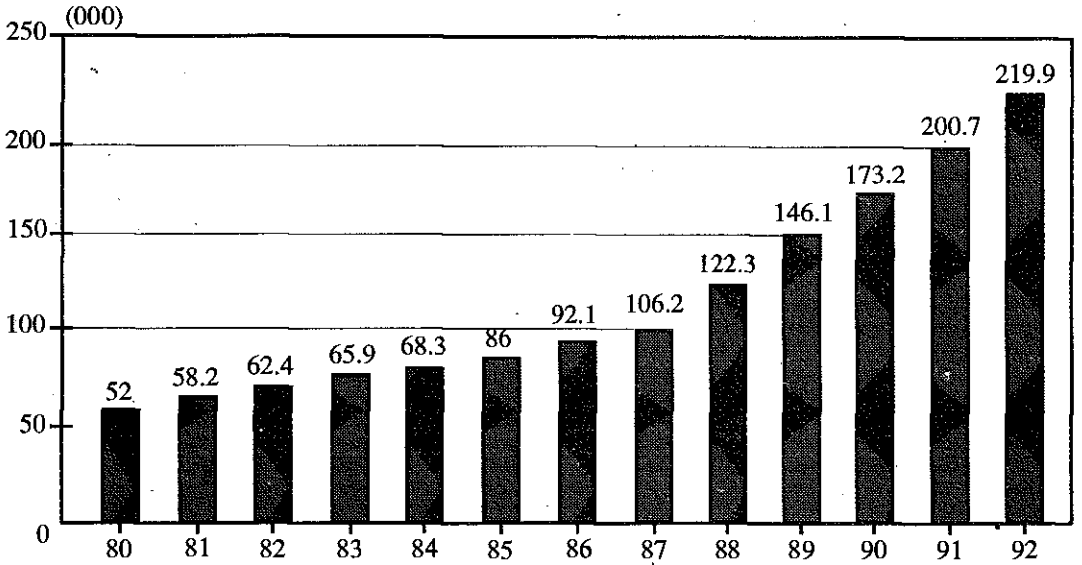
(A) TESİS SAYISI (B) ODA SAYISI(C) YATAK SAYISI

Kaynak: Turizm Bakanlığı, Konaklama İstatistikleri Bülteni 1992, Nisan 1993, s.15.

ŞEKİL 1 TESİS SAYILARININ YILLARA GÖRE DAĞILIMI

ŞEKİL 2. YATAK SAYILARININ YILLARA GÖRE DAĞILIMI

Kaynak: Turizm Bakanlığı, Konaklama İstatistikleri Bülteni 1992, Nisan 1993, s. 9.

birimlerinde iş ve görev tanımlarına uygun eleman yetiştirmede, bu elemanları yönetecek üst düzey yöneticiyi, işletmeciyi ve patronu eğitmede, kalkınma planlarına zamanında gerekli-doğru bilgiyi sağlamada; turizm öğrencisi enflasyonunu önlemede bu şura aracılık etmelidir.

74 değişik konaklama birimi arasında yaptığımız çalışmalar sonucu bazı veriler elde edilmiştir. Anket sonuçları bilgisayarda değerlendirilerek, oteller 1951-1979, 1980-1989, 1990-1992 döneminde hizmete açılan oteller olarak sınıflandırılmış ve her üç aşamada problemler etap etap incelenerek yüzdeler verilmiştir. Anketten elde edilen sonuçlara göre üç aşamada da karşılaşılan belli başlı sorunlar şunlardır:

- Eğitim yetersizliği,
- Pazarlama-tamıtma eksikliği,
- Yerel idarelerle ilişkiler,
- Kamu kesimi ile ilişkiler,
- Bürokratik ve idari engeller,
- Altyapı eksikliği,
- İşletme sermayesi eksikliği,
- Teknolojinin bu sektörde eksikliği,
- Çevre kirliliği,
- Kredilerin geri ödeme sorumluluğu,
- Yatırım riskinin yüksekliği.

1951-1979 döneminde işletmeye açılan otellerin başlıca sorunları:

- Eğitim yetersizliği: 15 otelden 7'si (% 46.7) eğitim yetersizliğini birinci sorun, % 6.7'si ikinci sorun olarak görmektedir. %26.7'si de bu tür bir problemle karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

- Pazarlama-tamıtma eksikliği: 15 otelden 9'u pazarlama-tamıtma sorunu olmadığını ifade etmiş, %20'si (3 otel) 2. derecede, %13.3'ü de üçüncü sorun olarak görmüşlerdir.

- Yerel idarelerle ilişkiler: 15 otelin % 20'si (3 otel) üçüncü derecede problem olarak görmektedir.

- Kamu kesimi ile ilişkiler: 15 otelin % 6.7'si ikinci derecede problem olarak kabul etmektedir.

- Bürokratik ve idari engeller: 15 otelin % 6.7'si birinci derecede problem olarak belirtirken % 26.7'si beşinci problem olarak görmektedir. % 53.3'ü bu tür bir problemleri olmadığını söylemektedir.

- Altyapı eksikliği: 15 otelin % 13.3'ü birinci derecede problem olarak görürken, % 6.7'si ikinci derecede problem olarak kabul etmişlerdir. % 60'ı altyapı eksikliğinin problem teşkil etmediğini belirtmişlerdir.

- İşletme sermayesi eksikliği: 15 otelin ikisi(% 13.3) birinci derecede problem olarak görürken, % 6.7'si ikinci derecede ele almaktadır.

- Teknolojinin bu sektörde eksikliği: 15 otelin % 13.3'ü ikinci derece problem, % 6.7'si dördüncü derecede problem olarak kabul etmektedir.

- Çevre kirliliği: 15 otelden % 6.7'si birinci derecede, %13.3'ü ikinci derecede problem olarak ele almaktadır. % 46.7'si ise bunu ilk 5 problem arasında görmektedir.

1980-1989 döneminde işletmeye açılan oteller:

- Eğitim yetersizliği: 41 otelin % 26.8'i (11 otel) için birinci derecede, % 12.2'si için ikinci derecede, % 22'si için (9 otel) üçüncü derecede problem teşkil etmektedir. 41 otelden 12'si (% 29.3) için eğitim yetersizliği ilk beş problem arasında değildir. %70.7'si için bu problem ilk beş problem arasındadır.

- Pazarlama-tanıtma eksikliği: 41 otelden 8'i (% 19.5) için birinci derecede, % 19.5 içinde ikinci derecede bir problemidir. % 56.1 için bu problem ilk 5 sorun arasında değildir.

- Yerel idarelerle ilişkiler: 41 otelden % 9.8'si (4 otel) birinci derecede, % 4.9'u (2 otel) için ikinci derecede bir problemidir. % 31.7'si için yerel idarelerle ilişkiler ilk beş problemden biridir.

- Kamu kesimi ilişkiler: 41 otelden 3'ü (% 7.3) için ikinci derecede bir problemidir; % 19.5'i için ise ilk beş problem arasında değildir.

- Bürokratik ve idari engeller: 41 otelden 3'ü (% 7.3) için ikinci derecede problemidir ve % 19.5 için ilk beş problem arasında değildir.

- Altyapı eksikliği: 41 otelden % 14.6'sı (6 otel) için birinci derecede, % 12.2'si (5 otel) için ikinci derecede bir problemidir. % 17.1 için altyapı üçüncü derecede bir problemidir. % 63.4 için ilk beş problem arasına girmektedir.

- İşletme sermayesi eksikliği: 41 otelden % 2.4'ü için birinci derecede, % 2.4'ü için ise ikinci derecede problemdir. Otellerin % 12.2'si için bu problem ilk beş problem arasındadır.

- Kredilerin geri ödeme sorumluluğu: 41 otelden 8'i için (% 19.5) bu problem ilk beş problem arasında yer almaktadır. % 7.3'ü için birinci derecede bir problemidir.

- Teknolojinin bu sektörde eksikliği: 41 otelin % 2.4 'ü (1 otel) için birinci derecededir ve % 12.2'si için ise ilk beş problem arasında bulunmaktadır.

- Çevre kirliliği: 41 otelden 7'si (% 7.3) için birinci derecede, % 2.4'ü için ikinci derecede, % 12.2'si için üçüncü derecede bir problemidir. % 56.1 için ilk beş problem arasındadır.

- Yatırım riskinin yüksekliği: 41 otelden % 9.8 için ikinci derecede bir problemidir. Bu otellerin % 19.5'i için ilk beş problem arasındadır.

- Haksız rekabet: 41 otelden % 4.9'u için (2 otel) birinci derecede, % 12.2'si için ikinci derecede bir problemidir.

1990-1992 döneminde işletmeye açılan otellerin başlıca sorunları:

- Eğitim yetersizliği: 18 otelden 7'si (% 38.9) için birinci derecede, % 5.6'sı için ikinci derecede, % 11.1'i için üçüncü derecede bir problemidir. % 61.1'i için eğitim yetersizliği ilk beş problem arasında yer almaktadır.

- Pazarlama-tanıtma eksikliği: 18 otelden % 16.7'si (3 otel) için birinci derecede, % 27.8'i için ikinci derecede bir problemidir. 18 otelden % 66.7'si için ilk beş problem arasındadır.

Yerel idarelerle ilişkiler: 18 otelden % 5.6'sı (1 otel) ikinci derece problem olarak görünmüştür. % 27.8'si ise ilk beş problem arasında kabul etmektedir.

- Bürokratik ve idari engeller: 18 otelden % 11.1'i için ikinci derecede bir problemidir. % 16.7'si için bu sorun ilk beş problem arasındadır.

- Altyapı eksikliği: 18 otelden % 16.7'si için birinci derecede, % 22.2'si için ikinci derecede, % 27.8'i için üçüncü derecede bir problemidir. % 72.2'si için bu problem ilk beş problem arasında yer almaktadır.

- Kredileri geri ödeme sorumluluğu: 18 otelden % 5.6'sı için birinci

derecededir; % 16.7'si için ise ilk beş problem arasında girmektedir.

- Teknolojinin bu sektördeki eksikliği: 18 otelin % 5.6'sı için birinci derecede bir problemdir.

- Yatırım riskinin yüksekliği: 18 otelden % 5.6'sı için birinci derecede, % 5.6'sı içinde ikinci derecede bir problemdir. % 33.3'ü bunu ilk beş problem arasında görmektedir.

- Çevre kirliliği: 18 otelden % 11.1'i ikinci derecede problem, % 11.1'i de üçüncü derecede problem olarak görmektedir. 18 otelin % 44.4'ü çevre kirliliğini ilk beş problem arasında saymaktadır.

- Haksız rekabet: 18 otelin % 16.7'si birinci derecede problem, % 5.6'sı ikinci derecede problem olarak kabul etmektedir.

Üç aşamada incelenen bu bilgileri genel olarak değerlendirdiğimizde, aşağıdaki sonuçları elde ederiz;

- Eğitim yetersizliği her üç aşamada sınıflanan oteller için ilk beş problem arasında yer almasına rağmen, 1951-1979 yılları arasında kurulmuş; eski, yerin oturmuş otellerin çoğu birinci derecede eğitim sorununa yer vermektedirler. Eğitim yetersizliğine daha az önem veren oteller ise 1980'den sonra işletmeye açılmıştır ve başka problemlerle karşı karşıyadırlar.

- Tanıtım-pazarlama yetersizliği eskiden kurulmuş oteller için büyük bir problem teşkil etmemesine rağmen, 1980'li yıllardan sonra inşa edilen oteller için ilk beş problem arasında yer almaktadır.

- Yerel yönetimler ve özel sektörle ilişkiler üç aşamada ele alınan her bir otel için önemli bir problem değildir.

- Bürokratik ve idari engellerin yüzdesi düşüktür. Engellerin az olması ve bağlantıların varlığı, yatırımcılarla kamu yöneticileri arasında yakın resmi ilişkilerin bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca, gayri resmi iletişim kanalları da önemli bir rol oynamaktadır.

- Altyapı eksikliği 1951-1979 yılları arasında kurulmuş oteller için önemli bir problem olmamasına karşın, 1980 özellikle 1990 yılından sonra kurulan oteller için önemli bir sorundur.

- Kredileri geri ödeme sorumluluğu, üç aşamada ele alınan oteller arasında,

özellikle 1951-1979 yılları arasında işletmeye açılan oteller için daha önemlidir. 1980'li yıllardan sonra kurulan oteller için, bu problem geçerli değildir. Bu da, çetin rekabet koşulları altında, yeni otellerle rekabet edebilmek, yeni ürünler sunabilmek amacıyla eski otellerin yeni otellere göre daha fazla sermayeye ihtiyaç olduğunun göstergesidir.

- Teknolojinin bu sektörde eksikliğine otelcilerin pek önem vermediği yüzdelerin düşüklüğünden anlaşılmaktadır. Bu sınıflama içinde teknolojiye en çok değer veren oteller 1990 yılından sonra kurulanlardır. İşletme sermayesi daha çok olan, modern imkanları, özellikle bilgisayar teknolojisini daha kolaylıkla uygulama şansına sahip yeni kurulan oteller piyasaya daha etkin biçimde ayak uydurabilmektedirler. Eski otellerin, emek-yoğun bir sektör olan turizmin insan gücüne daha değer verdikleri anlaşılmaktadır. Böylece eski oteller otomasyon ve mekanizasyona ayak uydurmakta yavaş davranmakta, tanıtım açısından eskiden beri varolan imajın devam ettirmekte, kalifiye elemanları istihdam ederek, teknolojik eksikliğini kapatmaya çalışmaktadır.

- Çevre kirliliği konusunda eski ve yeni tüm oteller fikirbirliği içindedir. Son yıllarda, gerek idarecilerin tutumları, gerek kamuoyu ve basının baskısıyla Türkiye'de çevre bilinci yeşermeye başlamıştır. Çevre kirliliğinin ortak ve önemli bir sorun olduğunu tüm otellerin kabul etmesi de bu düşüncenin bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Kredilerin geri ödeme sorumluluğu ve yatırım riskinin yüksekliği problemleri 1951-1979 yılları arasında işletmeye açılan oteller için geçerli değildir. Yatırım riski yüksek olan ve satılmadığı zaman ölü bir yatırım kabul edilen bir odanın maliyeti Türkiye'de enflasyon oram yüksek olduğundan 1980'lerden beri devamlı artış göstermiş ve hala da artmaktadır. 1982'de çıkarılan 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu turizme canlılık ve dinamizm kazandırmak amacıyla otellere birçok teşvik tedbirleri sağlamıştı. Fakat enflasyon, tanıtım-pazarlama eksikliği, kalifiye personel sorunlarından dolayı yatırımcılar kredileri geri ödemede zorlanmışlardır. Özellikle Körfez Krizi'nin patlak vermesiyle, 1980'lerden sonra kurulan oteller ve yeni açılan oteller fiyatları oldukça aşağıya düşürmüşler, bazıları otellerini kiraya vermiş veya satmıştır. Kredilerini zamanında ödeyemeyenlere birtakım kolaylıklar getirilmesine rağmen, çoğu otel kredi almanın bankanın mülkiyetine geçmek zorunda kalmıştır.

- Haksız rekabet konusu da aynı yukarıda bahsedildiği gibi, 1951-1979 döneminde kurulan oteller için geçerli bir problem değildir. Eski oteller, sadece

otellerini yenileme veya imajlarını daha canlı hale getirme uğraşları içinde piyasada rekabet etmektedirler. Ama özellikle son yıllarda kurulan oteller birçok problemle karşı karşıya kaldıklarından, haksız rekabet problemine önem vermektedirler. 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle, birçok otele teşvikler, krediler sağlanmış, tamtma-pazarlama ve kalifiye eleman problemleri çözülmeye başlanmıştır. Özellikle 4 ve 5 yıldızlı oteller Devlet tarafından desteklenmiştir. Bugün, Türkiye'de yeni açılan birçok otel bu problemler arasında piyasada kıyasıya rekabet etmeye çalışmaktadır.

Türkiye turizm potansiyeli zengin, çeşitli turizm kaynakları olan, fakat turistik potansiyeli turistik arz haline getirmeye çalışan bir ülkedir. Doğu ile batı arasında bir köprü vazifesi görmesi, stratejik ve ekonomik açıdan dünya konjonktüründe önemli bir rol oynaması Türkiye'nin turizm payının çoğalmasında temel teşkil etmektedir. 1980'li yıllardan önce yılda 1 milyon turist Türkiye'ye gelirken, 1992 yılında 7 milyon turist ülkemize akın etmiştir. 1993 yılında 6.5 milyon turist gelmiştir.

Sahip olunan bu özelliklere karşılık, Türkiye'nin dünyada ve Akdeniz yöresindeki pazar payı oldukça küçüktür. Dünya turizmde % 1 gibi küçük bir paya sahiptir. Turizmden elde edilen pay büyürken, problemler de o oranda artmaktadır. Bunları çözmek için kısa ve uzun vadeli tedbirleri özetle şu şekilde sıralayabiliriz:

- Eğitim yetersizliği acilen çözülmeli ve turizm eğitimi tek bir elden yürütülmeli, eğitim birimlerinin, kursların vs. enflasyonu engellenmelidir.
- Pazarlama, promosyon, tanıtım, reklâm makro ve mikro düzeyde koordineli olarak gerçekleştirilmelidir.
- Türkiye'nin laik, modern imajı turizm tanıtımında ana öğe olarak kullanılmalıdır.
- İç turizm, sosyal turizm canlandırılmalıdır.
- Altyapı eksikliği tamamlanırken, üstyapı yatırımları da gelen turist sayısına uygun olarak arttırılmalı ve bölgeler arasında yatırım dengesizliği yokedilmelidir.
- Turizm arzı çeşitlendirilmelidir. Animasyon ve eğlence de bu çeşitlilik içinde değerlendirilmelidir.

- Çevre kirliliği yaratmayacak ve ekolojik dengeyi bozmayacak yatırımlara ağırlık verilmelidir.

- Turizmle ilgili tüm kamu, özel sektör, demekler, basın arasında kesintisiz ve sürekli koordinasyon bulunmalıdır.
